

Czoboly Gergely

Elektronikus árverés egyes európai eljárásjogokban¹

I. Bevezetés

A végrehajtás rendszere, legyen az akár bírósági, akár hatósági végrehajtás mind az eredménytelenség problémájával küzd. Annak ténye, hogy a végrehajtás rendszere az elmúlt évtizedekben nem volt hatékony, nem kérdéses. Az azonban, hogy a gyenge hatékonyság minek az eredője már nem ilyen egyértelmű. A gyenge hatékonyságnak sok összetevőjére mutatott rá, közöttük arra, hogy a lefoglalt vagyontárgyakat nem, vagy csak jelentős késelelemmel és ekkor is jellemzően csak áron alul lehet értékesíteni. Erre a problémára próbált a magyar jogalkotó is megoldást találni, s az online árverési honlapok sikerén felbuzdulva bevezette először az adóvégrehajtásban, később a bírósági végrehajtásban is az elektronikus árverés intézményét.

Ezzel a lépésével azonban a magyar jogalkotó nincs egyedül, Európában több országban is élt a jogalkotó az infokommunikációs technológiák által felkínált lehetőségekkel² és többek között a kényszer-értékesítésben is segítségül hívta azokat.³ Dolgozatomban azt kívánom bemutatni, hogy néhány európai állam bírósági végrehajtási jogába miképpen sikerült beilleszteni az elektronikus árverés intézményét.

II. A vizsgált jogrendszerek kiválasztásának és összehasonlításuknak a szempontjai

Európa jogrendszereiben megfigyelhető, hogy az alapvetően azonos struktúrájú végrehajtási rendszerek mögött eltérő szabályozási megoldások húzódnak meg. Ezek az eltérések többek között a tradíciókra és arra a közeli kapcsolatra vezethetők vissza ami a végrehajtói szervezet és a végrehajtási eljárási szabályok között áll fenn.⁴ Még a közgazdasági szempontból egységes megoldást magában rejtő árverés szabályai is nagyon sokfélék lehetnek a különböző jogrendszerekben. Az árverés és annak online változata is közgazdasági szempontból egy értékesítési megoldás, ahol a résztvevők licitálnak egy vagyontárgyra és közülük az nyeri az aukciót, aki a legtöbbet ígéri érte. A jogintézmény mögötti gazdasági mechanizmus azonossága azonban nem eredményezi, hogy egységes szabály alakuljon ki az európai jogrendszerekben. Ennek oka többek között a fönti összefüggés, hogy a végrehajtói szervezet befolyásolja, mondhatni megadja az eljárás kereteit.

Tekintettel az eltérő végrehajtási szervezetükre, vizsgálódásom tárgyát a magyar, a német és a spanyol végrehajtási rendszer képezi. Ezekben a jogrendszerekben vizsgálom meg az elektronikus árverés szabályait és hasonlítom össze aszerint, hogy

- mi a viszony az elektronikus árverés és a hagyományos árverés között,
- milyen szempontok, vagy kinek a döntése alapján kell, illetőleg lehet elektronikus árverést tartani, illetőleg
- milyen szabályok vonatkoznak a regisztrációra, az ajánlattételre és a fizetésre.

III. Összehasonlító vizsgálat

1. A végrehajtói szervezet és az elektronikus árverés szabályozása Magyarországon

a. Végrehajtói szervezet

A magyar végrehajtási szervezetben kiemelkedő szerepű a bírósági végrehajtó intézménye. Eltérően a polgári eljárás többi szakaszától, ahol a bíró áll az eljárás középpontjában, a végrehajtási eljárásnak a bírósági végrehajtó a központi szereplője. Az eljárások túlnyomó többségében a végrehajtó jár el, akinek az eljárásával szemben a

¹ A tanulmány a K-67951. számú „Az információ szerepe a polgári perben” című OTKA-kutatás keretében készült el.

² A E-Justice: Information and Communication Technologies in the Court System, szerk.: Agustí Cerrillo i Martínez, Pere Fabra i Abat, Kiadó: Information Science Reference, 2009, Hershey, 98. o.

³ Enforcement of a claim with the support of the new information technology, protection of the creditor and the debtor szerző: Michele Angelo Lupoi in Electronic Justice – Present and Future szerk.: Prof. Miklós Kengyel, 2010, Pécs

⁴ Enforcement agency practice in Europe, szerk.: Mads Andenas, Bukhard Hess and Paul Oberhammer, Kiadó: The British Institution of International and Comparative Law, 2005, London, 53. o.

bírósághoz lehet jogorvoslatért fordulni. A bírósági végrehajtói szervezet jelentős részben a magánszektorban működő, önálló bírósági végrehajtókból áll, azonban a Vht. – elsősorban igazságügyi követelések behajtása céljából – lehetővé teszi, hogy a végrehajtók csoportja továbbra is szolgálati viszonyban álló végrehajtóként működjék⁵ (megyei bírósági végrehajtó). A magyar rendszerről ezek alapján elmondható, hogy *végrehajtó-orientált rendszer*, ahol jelentős részben magánszféra dolgozik, tehát költségeiket nem állami költségvetésből kapják a végrehajtók.

A bírósági végrehajtónak az elektronikus árverések lebonyolításában is kiemelkedő szerep jut. Ezt mutatja többek között, hogy az elektronikus árverési rendszer kiépítését és működtetését a törvény a végrehajtói kamara feladatává teszi. A elektronikus árverési rendszerbe történő bejegyzés, abból való törlés, az árverezők regisztrálása mind a bírósági végrehajtó feladata. Az elektronikus árverés valamennyi eleménél a végrehajtó kap kiemelkedő szerepet. Ebben a logikai modellben egyedül a Vht. 132/B. § (1) bekezdése képez kivételt, amelynek értelmében az ingóságok esetében a végrehajtást kérő kérelmére kell az elektronikus árverést foganatosítani.

b. Az elektronikus árverés magyar szabályozása

Az elektronikus árverés a 2008. évi XXXIX. törvénnyel került be a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvénybe (továbbiakban Vht.), amely szabályok 2009 január 1-től hatályosak. Az elektronikus árverés szabályait a Vht. 132/B. §-tól a 156. §-ig terjedő rendelkezések alkotják. A magyar jogalkotó igyekezett nem teljesen új végrehajtási intézményt alkotni, hanem az eddigi eljárást kiegészíteni és a meglévő szabályozásra tekintettel kialakítani az elektronikus árverést. Ezáltal a meglévő szabályozást adaptálta egy internetes környezetbe és az eddigi szabályokat rendeli -bizonyos eltérésekkel- alkalmazni arra is. Az árverés elektronikus úton történő lebonyolítására a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara által működtetett számítógépes keretrendszer, az ún. elektronikus árverési rendszer szolgál.

Az elektronikus árverés több, egymástól elkülönülő szakaszból tevődik össze. Az *első szakasza* az ingó és ingatlan hirdetmény elektronikus úton történő közzététele, ez az ún. elektronikus árverési hirdetmény alkalmazásán keresztül történik. Az elektronikus árverési hirdetmények nyilvántartása nyilvános adatbázis, amibe bárki ingyenesen betekinthez, aki internet-hozzáféréssel rendelkezik.

Az árverési hirdetmény tartalmát a Vht. 120. §-a, s a 132/D. § (2) bekezdése, illetőleg ingatlan esetében a 143. §-a rendezi. Az elektronikus árverési hirdetmény specialitása – a „sima” árverési hirdetményekkel szemben, hogy lehetőséget ad az értékesítés alá vont dolog jellemzőbb bemutatására, a kereskedelmileg fontos információk átadására. Az elektronikus hirdetmény ugyanis objektíve alkalmas arra, hogy ne csak arról adjon információt, hogy mit, mikor és mennyiért lehet megvásárolni, hanem arról is, hogy valójában mi is az, amire ajánlatot lehet tenni.

A *második szakaszként* említhető az árverezők nyilvántartásba vétele és az adott licitálásra való bejelentkezés. A regisztrációt az árverező bármelyik bírósági végrehajtónál személyesen megjelenve megteheti, de ez még nem jogosítja fel őt az árverésen való tényleges részvételre. A regisztráció a vevő személyazonosságának a megállapítására és a vételhez, valamint a rendszer használatához szükséges adatainak a rendszerbe vitelére szolgál. Amennyiben az árverező elektronikus nyilvántartásában szereplő személy elektronikus úton licitálni is kíván, úgy az adott árverésen (árveréseken) történő részvétel feltételeit is teljesítenie kell és meg kell fizetnie az árverési előleg összegét; ekkor az adott árverést lefolytató végrehajtó aktiválja az árverező licitáláshoz megadandó felhasználói nevét és jelszavát.

Harmadik szakaszként említhető az elektronikus ajánlattétel, melynek szabálya úgy szól, hogy a felhasználó az aktivált felhasználói nevének és jelszavának valamint a vételi ajánlat összegének megadásával elektronikus úton vételi ajánlatot tehet. Ingók esetén az árverés az árverési hirdetmény közzétételét követő 15. nap 20 órájáig tart ezután a rendszer automatikusan lezár és kihirdeti a licit győztesét. Ingatlanok esetén -mivel az elektronikus licitet követi a hagyományos árverés is-, az elektronikus árverési rendszer az árverést megelőző munkanap 12 órakor zárja le automatikusan a licitnaplót, így az elektronikus árverés eddig az időpontig tart.

2. A végrehajtói szervezet és az elektronikus árverés szabályozása Németországban

a. Végrehajtói szervezet

Németországban a bírósági végrehajtást alapvető állami funkciónak tekintik, így az állami szervek kizárólagossága jellemzi a végrehajtási szervezetet.⁶ Ebben a végrehajtási rendszerben jelentős feladat hárul a végrehajtási bíróságokra (Vollstreckungsgericht) és azon belül is különösen a bírósági ügyintézőkre (Rechtspfleger). A gyakorlatban a bírósági ügyintézők a legfontosabb végrehajtási szereplők, hiszen ők foganatosítják a foglalások jelentős

⁵ Magyar polgári eljárásjog (Tizedik, átdolgozott kiadás), szerző: Kengyel Miklós, Osiris Kiadó, 2010, 114. o.

⁶ Enforcement agency practice in Europe, szerk.: Mads Andenas, Bukhard Hess and Paul Oberhammer, Kiadó: The British Institution of International and Comparative Law, 2005, London, 77. o.

részét. A bírósági végrehajtók (Gerichtsvollzieher) felelősek az ingó vagyon végrehajtásáért, ennek megfelelően ők fogatosítják azok foglalását és árverésen való értékesítésüket. A bírósági ügyintézők köztisztviselők, a bírósági végrehajtók saját irodát tartanak fent, de bérezésük részben állami keretből származik és a bíróság felügyelete alatt tevékenykednek.

A német rendszert ún. „*vegyes rendszernek*” szokták nevezni, ahol nincs egyik végrehajtási szereplőnek sem túlsúlya az eljárásban. Ezt mutatja az is, hogy itt az online árverési honlap üzemeltetése nem is a végrehajtók feladata, hanem arról a tartományok dönthetnek és például Nordrhein-Westfalen tartományban az online árverési portált⁷ a tartományi igazságügyi minisztérium üzemelteti.

Amint azt láthatjuk a leírtakból, a német rendszerben dominál az állami jelleg. Ez testesül meg abban is, hogy a ZPO 814. § (2) bekezdése a bírósági végrehajtonak adja meg a jogot, hogy döntsön arról, hogy hagyományos, vagy elektronikus árverést tartsanak-e. Ahogy a módosító törvény indokolásából is kitűnik, ebben a kérdésben ellentétes érdekek játszhatnak szerepet a döntésnél, így se a hitelezőnek, se az adósnak nem adja meg a választás jogát, hanem az állami hatalmat megtestesítő végrehajtóhoz telepíti azt.

b. Az elektronikus árverés német szabályozása

2009-ben a szövetségi jogalkotó szervek módosították a német polgári perrendtartás (Zivilprozessordnung – ZPO) 814.§-át és ezzel megteremtették ingóságok esetében az elektronikus árverés tartásának lehetőségét. A jogalkotó a ZPO módosítása kapcsán igen szűkszavú volt és csak kiegészítette a meglévő szabályokat azzal, hogy a bírósági végrehajtó választása szerint az árverést hagyományos árverés formájában, vagy elektronikus árverés formájában kell megtartani. A törvény szabályozza, hogy szemben a hagyományos árveréssel itt nem a harmadik felhívásra legtöbbet ígérő, hanem az árverés lezárásakor legnagyobb licitet kínáló nyeri az árverést. Ugyanakkor a törvény rendelkezett róla, hogy a tartományi jogalkotóknak rendelkeznie kell az elektronikus árverés további kérdéseiről. A törvény indokolásából kitűnik, hogy a szövetség nem akar beleszólni, hogy milyen módon való-sítják meg az elektronikus árverési portált a tartományok, elképzelhetőnek tartották azt is, hogy a tartományok együtt használjanak egy közös árverési honlapot.

Az árverési honlapon közzétett árveréseket bárki regisztráció nélkül is megtekintheti, de ahhoz, hogy licitálni tudjon rá, regisztrálnia kell. A regisztrációhoz nincs szükség arra, hogy személyesen megjelenjen bárki, elég ha a portálon közzétett szabvány adatlapot kitölt és az email címére kapott levélben visszaigazolja a regisztrációját. A fizetés főszabály szerint átutalással történik és az árut postai küldeményként kiszállítják a megrendelőnek. Ugyanakkor a felhasználói szabályzatban is hangsúlyozzák, hogy a szokványos „távollevők között kötött szerződésekkel” szemben ezen az elektronikus árverésen nincs „visszahívási jog”, illetőleg mások a jótállási szabályok is.

3. A bírósági szervezet és az elektronikus árverés szabályozása Spanyolországban

a. A végrehajtói szervezet

Spanyolországban a bírósági végrehajtás⁸ a bíróságok kizárólagos hatásköre. Ezt a feladatukat a spanyol alkotmány 117. szakasza írja elő számukra.⁹ Ennek következtében a bíróság jogosult a döntések meghozatalára, valamint döntéseinek a végrehajtására is. A végrehajtást viszont a bíróság más szervezeti egysége végzi. Ebben a szervezeti felfogásba azonban nem fér bele a bírósági végrehajtó intézménye, hiszen Spanyolországban csak a bíróság hajthatja végre az ítéleteket. A foglásokat bírósági ügyintézők fogatosítják, szükség esetén rendőri közreműködéssel.¹⁰

Az alkotmányból eredő feladatuk azonban nem eredményez hivatalbóliságot, így a bíróság is csak a hitelező külön kérésére hajthatja végre az ítéletet, amire a döntés meghozatalától számított 5 évig van lehetőség.

A spanyol végrehajtási szervezet *bíró-orientált rendszer*, ahol kizárt mindenfajta verseny a végrehajtó szervezet tagjai között és a szervezet fenntartása állami költségvetésből történik. Ebbe a bíró-orientált rendszerbe látszólag nem kapcsolódhat bele más szervezet, így nincs is bírósági végrehajtó, de a felek kérésére meg lehet bízni értékesítésre specializálódott személyt, vagy szervezetet, hogy értékesítse a végrehajtásra váró vagyontárgyat. Ebben a bíró-orientált rendszerben az online árverési portált mégis a spanyol igazságügyi minisztérium üzemelteti, bár az elektronikus árverés tartásáról a bírósági ügyintéző rendelkezik.

⁷ <http://www.justiz-auktion.de/index.php> (2010.11.21.)

⁸ Civil Justice in Spain, szerk.: Carlos Esplugues-Mota és Silvia Barona-Vilar, Nagoya University Comparative Study of Civil Justice Vol.3, 2009, 263. o.

⁹ Constitución española de 1978

¹⁰ Enforcement agency practice in Europe, szerk.: Mads Andenas, Bukhard Hess and Paul Oberhammer, Kiadó: The British Institution of International and Comparative Law, 2005, London, 87. o.

b. Az elektronikus árverés spanyol szabályozása

A spanyol polgári perrendtartás 2009-es reformja¹¹ során Spanyolországban is bevezették az elektronikus árverés intézményét a bírósági végrehajtásba. A spanyol polgári perrendtartás (Ley de Enjuiciamiento Civil) 649. cikkének módosításával a jogalkotó megteremtette a jogszabályi háttérét annak, hogy elektronikus úton lehessen a közzétett vagyontárgyakra licitálni. Arról pedig, hogy elektronikus úton lehet-e licitálni a bírósági ügyintéző (Agentes Judiciales) dönt.

Árverezőként kétféleképpen is lehet regisztrálni, attól függően, hogy van-e elektronikus aláírás a regisztrálni kívánó birtokában. Amennyiben igen, úgy az elektronikus aláírásával az árverési portálon¹² keresztül tud regisztrálni. Ha nincs elektronikus aláírása, akkor csak személyesen tud regisztrálni az erre a célra felállított irodákban. Az így regisztrált felhasználó a kapott felhasználónevével és jelszavával tud árverezőként belépni a rendszerbe. Az árverési hirdetések megtekintéséhez természetesen itt sincs szükség regisztrációra.

Az elektronikus licit leadására egy körökre osztott licitálási metódusban van lehetőség, ahol a liciteket egymást követő körökben lehet leadni. Mindenkinek saját fordulóban van lehetősége licitálni, amire a licitálási körének megnyitását követően csak meghatározott ideig van lehetősége. A rendszer azonban lehetőséget biztosít automatikus licittételre, ami azt jelenti, hogy a rendszer automatikusan rálicitál arra az ajánlatra, amit az utolsó, általa tett ajánlat óta tettek. Így nem kell személyesen a gép előtt ülni ahhoz, hogy részt vehessen valaki az „árverezési versenyben”.

4. Az árverési rendszerek összehasonlítása

Hagyományos és elektronikus árverés viszonya

A magyar rendszerben attól függően, hogy ingó vagy ingatlan árverezéséről van szó, különböző szabályok vonatkoznak az elektronikus árverésre. Ingóság árverése esetében „vagy-vagy” rendszert alakított ki a jogalkotó, amelynél a végrehajtás kérőnek adja meg a döntés jogát, hogy az ingóságot rendes, vagy elektronikus árverés formájában kell-e elárverezni. Ingatlanok esetében pedig az „is-is” rendszert vezette be a jogalkotó, ahol az elektronikus hirdetés a közzétételtől számított 15. napig lehet elektronikus úton licitálni, majd ezt követően megtartják a hagyományos árverést is az ingatlanra. Németországban az ingóságokra lehet elektronikusan árverezni, ahol ugyancsak „vagy-vagy” rendszert alakított ki a jogalkotó. A magyar szabályoktól eltérően azonban itt nem a végrehajtást kérő dönthet arról, hogy melyiket kell megtartani, hanem a bírósági végrehajtó. Ennek az indokolásaként pedig azt emelte ki a jogalkotó, hogy az adós és a hitelező közötti érdekkülönbségek nem teszik lehetővé, hogy a felek döntéséhez legyen kötve az elektronikus árverés tartása. A spanyol szabályok szerint ha adottak a technikai feltételek, akkor a bírósági ügyintéző dönt arról, hogy lehet-e elektronikusan licitálni.

Regisztráció

Az árverési portál használatával kapcsolatban egységes a szemlélet, hogy azoknak akik nem kívánnak licitálni nem szükséges regisztrálni. Más szavakkal megfogalmazva, az érdeklődők számára teljesen nyitott a rendszer. A licitálni kívánók azonban eltérő módon regisztrálhatják magukat a vizsgált országokban. Míg Németországban elegendő a részvételhez a portálon keresztül regisztrálni, addig Magyarországon és Spanyolországban szükséges a személyes megjelenés. Spanyolországban azonban ha valakinek van elektronikus aláírása, akkor nem kell személyesen megjelennie, hiszen az elektronikus aláírás birtokában egyértelmű a személyazonossága. Magyarországon nem elegendő személyesen regisztrálni, de még külön aktiválni is kell a licitálni kívánónak magát a rendszerben. Ezt viszont már nem akármelyik végrehajtónál lehet megtenni, csak annál, aki a vagyontárgy árverezéséért felelős.

A fizetés szabályai

A fizetési módot tekintve míg Németországban a fő szabály az átutalásos fizetés, addig Magyarországon a törvény úgy rendelkezik, hogy az árverési jegyzőkönyv aláírása és a vételár kifizetése céljából a végrehajtó irodájában vagy az ingóság tárolási helyén a megadott időpontban köteles megjelennie, különben az előlegét elveszíti.

Az ingóság átadására pedig a jegyzőkönyv aláírását és a vételár kifizetését követően kerül sor.¹³ Ingatlan árverése esetében a vételár befizetése mellett az árverési vevőnek lehetősége van át is utalni az összeget. Azonban, ha elektronikusan tette a licitet, akkor a licitnapló lezárása miatt ekkor is szükséges a személyes megjelenés.

Megfontolásra méltónak tartom a spanyol regisztrációs szabályok közül azt, hogy elektronikus aláírással rendelkezve interneten, mindenféle személyes megjelenés nélkül lehessen regisztrálni. Elektronikus aláírás birtokában

¹¹ Act 13/2009 of 3 November (“Official State Gazette” no. 266 of 4 November)

¹² <https://subastas.mjusticia.es/subastas/home.do> (2010.11.21.)

¹³ Vht. 132/G. § (3) bekezdés

ugyanis nem férhet kétség az árverező személyazonosságához. A fizetési módot tekintve pedig egyértelműen szorgalmaznám az *elektronikus fizetés*, illetőleg átutalásos fizetés főszabállyá emelését, valamint esetleg postai futárcégek szolgáltatását igénybe véve postai kiszállítás lehetőségét. Máskülönben nem reális az a várakozás, hogy az ország bármely területéről árverezzenek az érdeklődők.

Továbbá javasolnám az *elektronikus árverés tartásának kötelezővé tételét*, vagy legalább a döntési jogot a végrehajtás kérőjétől vagy mindkét félhez, vagy a végrehajtóhoz telepíteni, az uzsorakölcsönökkel operáló hitelezőknek ugyanis jellemzően nem áll érdekében az elektronikus árverés tartása.

Amint láthatjuk Európa szerte rendkívül sokszínű végrehajtási rendszer található, egymástól lényegesen eltérő végrehajtói szervezetekkel. Az végrehajtási szervezetben és a végrehajtási eljárás részletszabályaiban tapasztalható különbségek az elektronikus árverés területén azonban nem érhetők tetten. A fennálló eltérések is inkább csak abból fakadnak, hogy a különböző rendszerekben más szervekhez lehet a kompetenciákat telepíteni, így például a döntést arról, hogy mikor kell elektronikus árverést tartani. Különbségek persze felfedezhetők, de összességképpen elmondható, hogy az elektronikus árverés szabályaiban *sokkal több a hasonlóság, mint a különbözőség*. Ez felveti egy egységes elektronikus árverési rendszer létrehozásának a lehetőségét, ami az európai végrehajtási jog egy új fejezetét nyitná meg. Ez álláspontom szerint nem science fiction, hanem a közeljövő valósága.